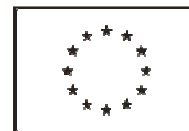

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Strategia wdrażania projektu innowacyjnego „Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”

Strategia wdrażania projektu innowacyjnego koncentruje się na produkcie projektu innowacyjnego. Stanowi uporządkowany opis, w jaki sposób realizator projektu zamierza sprawdzić czy innowacja działa zgodnie z założeniami oraz jakie efekty przyniesie w praktyce jej zastosowanie. Nowością jest program modułowy o charakterze treningowym, wprowadzany w pierwszym roku nauki w szkołach zawodowych. Nauczyciele uczestniczący w projekcie, będą brać udział w szkoleniach, które przygotują ich merytorycznie do prowadzenia zajęć. Otrzymają zestaw pomocy dydaktycznych, zawierający między innymi scenariusze ponad 30 lekcji, materiały pomocnicze do prowadzenia zajęć w grupach oraz materiały edukacyjne.

Oprócz lekcji prowadzonych przez przeszkolonych nauczycieli metodami aktywizującymi, uczniowie zrealizują swój własny projekt (inicjatywę uczniowską), który wychodzi poza środowisko szkolne. W ten sposób będą mogli przetestować i utrwalić nabyte umiejętności w praktyce. Zrealizują też pozytywne działania na rzecz środowiska lokalnego. Tutaj rola nauczyciela jest wspierająca, a odpowiedzialność za powodzenie pomysłu leży głównie po stronie uczniów.

Strategia zawiera też opis podejścia do upowszechniania i włączania produktu do głównego nurtu polityki edukacyjnej w naszym kraju.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

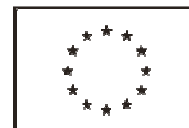

„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Strategia wdrażania projektu innowacyjnego zawiera następujące elementy:

Uzasadnienie	3
Cel wprowadzania innowacji.....	10
Opis innowacji, w tym produktu finalnego	12
Plan działań w procesie testowania produktu finalnego.....	17
Sposób sprawdzenia czy innowacja działa.....	21
Strategia upowszechniania.....	24
Strategia włączania do głównego nurtu polityki.....	27
Kamienie milowe II etapu projektu	31
Analiza ryzyka	32

„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”.
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Element 1

Uzasadnienie

Trendy rozwoju rynku pracy wskazują, że w obliczu wzrostu znaczenia Gospodarki Opartej na Wiedzy (GOW) wzrasta znaczenie kompetencji kluczowych, w tym społecznych, jako czynnika konkurencyjności pracownika. W warunkach GOW pracownik, oprócz tradycyjnych kwalifikacji zawodowych (tzw. twardych), powinien posiadać kompetencje kształtowane niezależnie od rodzaju pracy i zawodu. M. Juchnowicz¹ podkreśla, że **nowoczesny pracownik musi dysponować zestawem umiejętności „miękkich”, bez których utrzymanie pracy będzie niezwykle trudne**. Zalicza się do nich m.in. umiejętności:

- uczenia się i rozwiązywania problemów;
- dostrzegania zależności przyczynowo–skutkowych;
- poszukiwania, wyboru i wykorzystywania informacji z różnych źródeł;
- doskonalenia się – elastycznego reagowania na zmiany;
- komunikowania się;
- współpracy i porozumienia w grupie;
- organizowania pracy, projektowania i przyjmowania odpowiedzialności za wyniki

Według ekspertów² pracę otrzymuje się w 70% dzięki wiedzy fachowej i w 30% dzięki kompetencjom społecznym, traci się zaś w 70% z braku kompetencji społecznych i w 30% z braku kwalifikacji merytorycznych. Autorzy raportu „Foresight kadr nowoczesnej gospodarki”³ zwracają uwagę, iż realizacja dynamicznego rozwoju GOW w Polsce wymagać będzie wysokiego poziomu kompetencji społecznych. Mają one największe znaczenie dla zawodów z sektora usług oraz tych, w których ma miejsce praca zespołowa. A właśnie cechą charakterystyczną GOW jest odchodzenie od tradycyjnych sektorów w kierunku usług. Według raportu ECDVT⁴ do 2020r. w krajach UE udział stanowisk pracy wymagających wysokich kwalifikacji wzrośnie z 25,1% (2006r.) do 31,3%

¹Juchnowicz M., 2007. *Polityka edukacyjna wobec potrzeb rynku pracy*. W *Kształtowanie postaw przedsiębiorczych a edukacja ekonomiczna*, red. Wachowiak P., Dąbrowski M., Majewski B., Warszawa: Fundacja Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych, s. 40-46.

²j.w.

³Matusiak, K., Kuciński j., Gryzik A. 2009. *Foresight kadr nowoczesnej gospodarki*. Warszawa: PARP.

⁴European Centre for the Development of Vocational Training Report. 2008. *Skill needs in Europe, Focus on 2020*. Luxembourg: CEDEFOP.

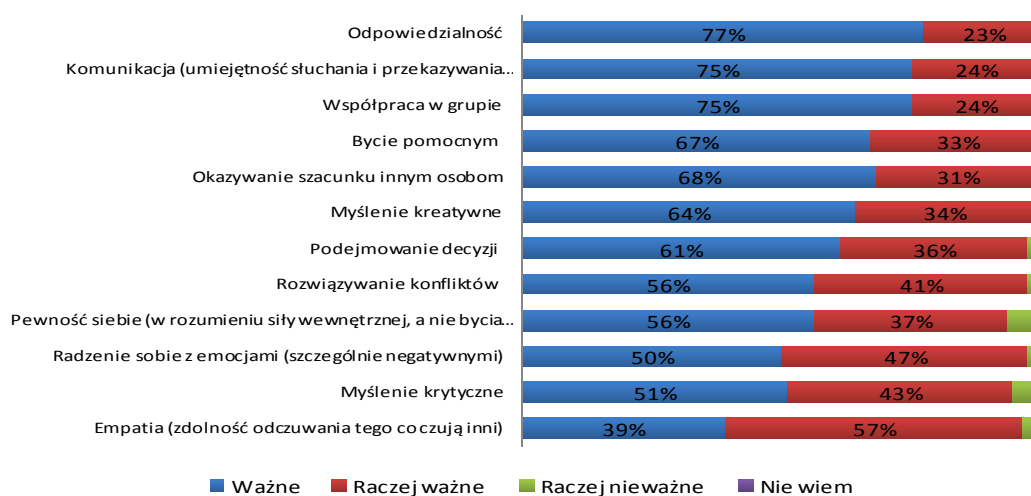

„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

wszystkich miejsc pracy; wymagających średnich kwalifikacji – z 48,3% do 50,1%. Natomiast udział stanowisk pracy wymagających niskich kwalifikacji zmniejszy się z 26,2% do 18,5%.

Specyfiką sektora usług jest wymóg posiadania rozbudowanych kompetencji społecznych w kontaktach pracownik–pracownik oraz wykonawca usługi – klient. Kontakty te wymagają umiejętności „miękkich”⁵. Potwierdzają to badania przeprowadzone w ramach projektu. Objęły one 100 przedsiębiorców, 200 nauczycieli i 400 uczniów. Przeprowadzono zarówno badania jakościowe (pogłębione wywiady indywidualne i zogniskowane wywiady grupowe z przedsiębiorcami, nauczycielami i dyrektorami szkół zawodowych) oraz badania ilościowe. Wnioski z badań dowodzą, że kompetencje społeczne oczekiwane są w różnych zawodach, nie tylko w zawodach z sektora usług. Podobne oczekiwania mają także pracodawcy.

Znaczenie umiejętności społecznych wg. pracodawców (n=100)

Ze statystyk i opinii pracodawców wynika też, że najtrudniej znaleźć pracę absolwentom zasadniczych szkół zawodowych. Polscy uczniowie mają problemy z zadaniami, w których wykazać się trzeba samodzielnością, formułowaniem wniosków i szukaniem nowych rozwiązań (badania

⁵ Matusiak, K., Kuciński j., Gryzik A. 2009. *Forsight kadr nowoczesnej gospodarki*. Warszawa: PARP.

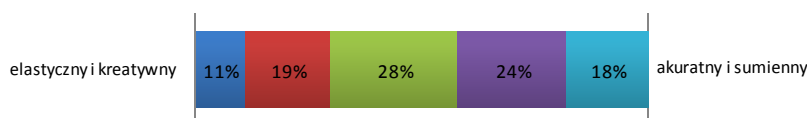

„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”.
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

„Program Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów PISA” prowadzone przez OECD). Potwierdzają to też wyniki naszych badań – kreatywność i samodzielność były najłatwiej ocenianymi przez pracodawców cechami absolwentów szkół zawodowych. Wpływa to na obniżenie szansy na sukces na rynku pracy. W badaniach z 2009 r. najgorzej wypadają uczniowie zasadniczych szkół zawodowych – **nie posiadają podstawowych kwalifikacji niezbędnych do elastycznego funkcjonowania na rynku pracy**. Z drugiej jednak strony warto zwrócić uwagę, że dla pracodawców nie zawsze właśnie tego rodzaju kompetencje są kluczowe, jeśli chodzi o absolwentów zawodówek i techników.

Jaki rodzaj pracownika bardziej Pan/Pani ceni?

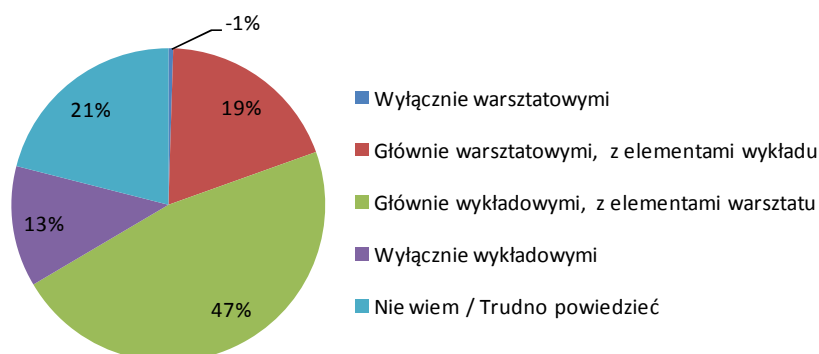

W krajach Unii Europejskiej, posiadających doskonały od lat system kształcenia zawodowego (np. Holandia, Wielka Brytania, Niemcy), dostosowanie jego oferty do wyzwań GOW jest znacznie bardziej zaawansowane niż w Polsce. Potrzeba taka jest oczywista zarówno dla władz oświatowych, jak i dla nauczycieli w tych krajach. W Polsce jednak spotykamy się często z podejściem konserwatywnym, sprowadzającym kształcenie zawodowe przede wszystkim do nauczania przedmiotów zawodowych. Potwierdziły to wyniki badań własnych jednoznacznie wskazujących na **niechęć nauczycieli do stosowania metod aktywizujących, duże obawy przed programami modułowymi oraz stosunkowo niewielka wiedza, brak refleksji nad obecnym programem** („przecież mamy przedsiębiorczość!”). Zajęcia uczące uczniów kompetencji społecznych prowadzona są z przewagą metod wykładowych.

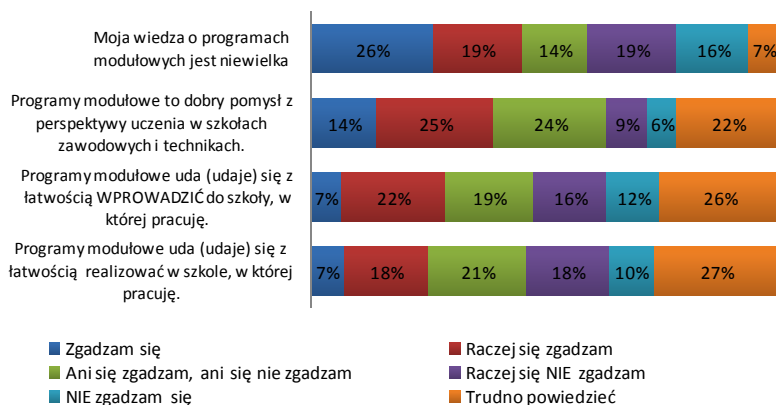
„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”.
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Jakimi metodami są prowadzone zajęcia uczące uczniów kompetencji społecznych

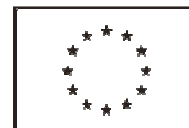

O programach modułowych znaczna część nauczycieli posiada niewielką wiedzę oraz obawy dotyczące możliwości ich wprowadzenia w szkole.

Programy modułowe

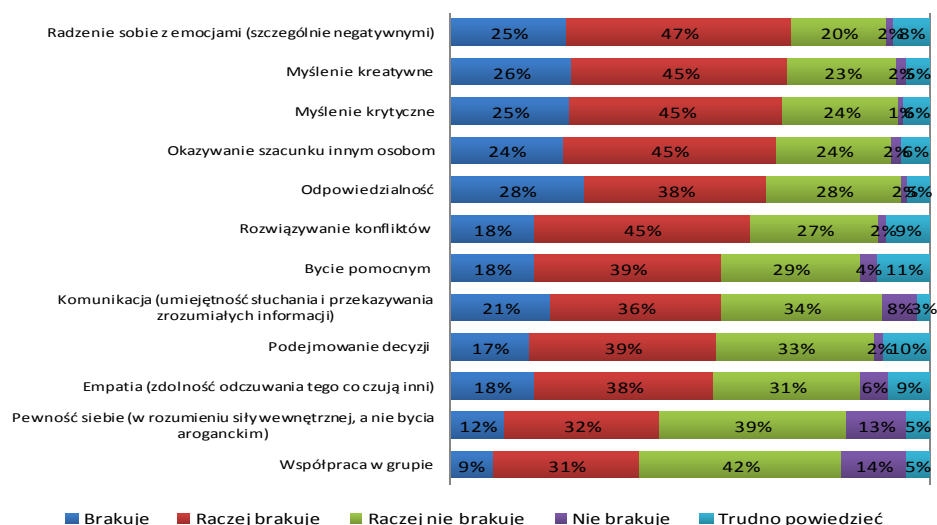

Większość nauczycieli (68%) twierdzi, że w szkołach rozwijane są kompetencje społeczne. Jednocześnie od 40% do 70% nauczycieli twierdzi, że uczniowie posiadają braki w zakresie kluczowych kompetencji społecznych.

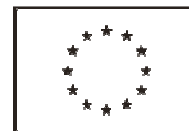
„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Jakich kompetencji społecznych brakuje uczniom wchodzącym na rynek pracy

Wykorzystanie doświadczeń zagranicznych (zaprezentowanych podczas wizyty studyjnej w listopadzie 2010 r. przez partnera ponadnarodowego – City of Sunderland College) w zakresie popularyzacji problemu i promocji innowacyjnych na polskim gruncie rozwiązań jest zatem niezbędnym elementem projektu.

W przyjętym w Polsce modelu kształcenia zawodowego **brak narzędzi kształtowania kompetencji społecznych w sposób odpowiadający wyzwaniom rynku**. W podstawach programowych tylko w nielicznych zawodach znaleźć można elementy kształtowania tych kompetencji. Badania przeprowadzone w pierwszym etapie realizacji projektu potwierdziły, że przygotowanie do funkcjonowania na rynku pracy przez szkoły zawodowe (np. przedmiot „podstawy przedsiębiorczości” nauczany od 2002 r.) sprowadza się często do uczenia formalno-prawnych aspektów ubiegania się o pracę (tj. uczenie pisania CV i listów motywacyjnych), a **w niewielkim stopniu skupia się na kształtowaniu postawy przedsiębiorczości**. Ponadto nauczyciele są zwolennikami metod wykładowych, za pomocą których trudno jest realizować postulat

„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”.
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

---

kształtowania kompetencji społecznych. Kompetencji społecznych można nauczyć tylko w praktyce.

Dobrze funkcjonujące systemy kształcenia zawodowego oparte są na kształceniu modułowym, dającym możliwość elastycznego uzupełniania umiejętności i zdobywania nowych zawodów. Obecnie moduły z elementami kształcenia kompetencji społecznych są proponowane tylko dla niektórych zawodów stricte usługowych. Jednak kompetencje te są silnie powiązane ze specyfiką danego zawodu. **Formuła ich nauczania bliższa jest formule nauczania przedmiotów zawodowych (zapamiętywania), a nie treningu (doświadczenia)**. Ponadto w programach przewidziano na nie bardzo mało godzin (średnio ok. 4 godzin w cyklu nauczania). Brak w nich tematyki związanej z umiejętnością uczenia się oraz z innymi kompetencjami społecznymi na poziomie podstawowym. Na 17 elementów podstawy programowej (tzw. „treści nauczania”) przewidziane są tylko dwa dotyczące szeroko pojętych umiejętności interpersonalnych.

W takiej sytuacji pewnym środkiem zaradczym były projekty kształtowania kompetencji społecznych, realizowane poza formalnym systemem edukacji (np. przez Polską Fundację Dzieci i Młodzieży oraz Fundację GE). Okazały się one skuteczne tylko w ograniczonym wymiarze, ponieważ były doraźną lokalną interwencją, a nie działaniem systemowym. Od 2006 roku przeszkolonych zostało 4 000 uczniów szkół zawodowych w Łodzi i Gdańsku.

Jak już uwidoczniono wyżej sytuacja młodzieży opuszczającej szkoły zawodowe w świetle wyzwań nowoczesnego rynku pracy jest szczególnie niekorzystna. Młodzież ta ma zazwyczaj niższe kompetencje społeczne wyniesione „z domu”. Wg raportu⁶ style wychowania w rodzinach niewykształconych odpowiedzialne są za „zainfekowanie” dzieci „nieadekwatnym” kapitałem kulturowym. Zjawisko to stoi u podstaw tzw. dziedziczenia biedy, a badania⁷ pokazują, że jego skutki dotyczą bardziej chłopców.

Powyższy efekt jest wzmacniany poprzez reformę systemu oświaty z lat 1997–98, która zakładała, że do roku 2013 do szkół kończących się maturą uczęszczać będzie 80% ogółu uczniów.

---

⁶ Raport w ramach projektu Polskiej Fundacji Dzieci i Młodzieży „Listy do rodziców”, 2003.

⁷ Zob. np.: Fatyga B., 2005. *Dwie prawdy o aktywności. Uwarunkowania i możliwości działania młodzieży w środowisku lokalnym w perspektywie polityki młodzieżowej Rady Europy. Raport z badań*. Warszawa: MEN

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”.
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

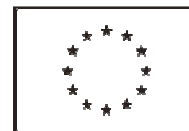

Doprowadziło to do częściowej likwidacji szkół zawodowych, utrwalenia negatywnej selekcji uczniów do tego typu szkół, odejścia z nich najlepszych nauczycieli, zerwania kontaktów między szkołami a zakładami pracy.

Towarzyszy temu wzrost bezrobocia osób do 25 roku życia do poziomu 20,1% (dane za X 2010, WUP Mazowsze). Na koniec października 2010r. wykształcenie niższe od średniego posiadało 121 828 osób (tj. 53,95% ogółu bezrobotnych, z czego 27,6% z wykształceniem zasadniczym zawodowym). W porównaniu z rokiem poprzednim wzrósł nieznacznie (o 6,6%) odsetek bezrobotnych mężczyzn (obecnie wynosi on 50,8%).

Absolwenci szkół zawodowych znajdują się w szczególnie trudnej sytuacji – stanowią 61,6% bezrobotnych do 25 roku życia. Poszukiwanie przez absolwentów pierwszej pracy jest kluczowe z punktu widzenia budowania życia zawodowego, może ukształtować stosunek do pracy i przyszłe zachowanie się na rynku. Rozpoczęcie kariery zawodowej od rejestracji w Powiatowych Urzędach Pracy opóźnia start w dorosłe życie, nie daje perspektyw niezależności i stabilizacji ekonomicznej. Nie mniej istotne jest także utrzymanie podjętego zatrudnienia. Wynika to nie tylko z uwarunkowań związanych z rynkiem pracy, ale badania własne w części prowadzonej z pracodawcami sygnalizują problem porzucania pracy przez młodych pracowników.

By zmienić zaistniałą sytuację i ułatwić absolwentom zarówno uzyskanie, jak i utrzymanie zatrudnienia, konieczne jest wprowadzenie **modułu kształtowania kompetencji społecznych o charakterze treningu**. W jego ramach powinny być kształtowane kompetencje społeczne na poziomie podstawowym. **Moduł taki powinien być wprowadzony w pierwszym roku nauki**. W następnych latach trening kompetencji społecznych mógłby być rozwijany i łączony z nauką konkretnego zawodu. Badania własne wykazały, że moduł taki jest potrzebny niezależnie od zawodu, w jakim kształcą się uczniowie (będą w stanie elastycznie reagować na zmiany na rynku pracy).

„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”.
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Element 2

Cel wprowadzania innowacji

Na zakończenie realizacji projektu powstanie program modułowy, który będzie dostępny dla wszystkich szkół zawodowych województwa mazowieckiego (po przyjęciu przez Ministerstwo Edukacji Narodowej – dostępny dla wszystkich szkół zawodowych w Polsce).

Absolwenci szkół zawodowych, w których będzie wprowadzony program modułowy zostaną wyposażeni w zestaw kompetencji społecznych niezbędnych dla ich funkcjonowania na rynku pracy. Tym samym, poprzez wypracowanie nowego modułu kształtowania kompetencji społecznych, uwzględniającego oczekiwania pracodawców, nastąpi zwiększenie dopasowania kształcenia zawodowego do wymogów rynku pracy, a przez użyteczności i jakości kształcenia zawodowego.

Zatem celem ogólnym projektu jest podniesienie kompetencji społecznych uczniów szkół zawodowych województwa mazowieckiego.

Zostanie on osiągnięty poprzez osiągnięcie następujących celów szczegółowych:

1. Zdiagnozowanie potrzeb uczniów szkół zawodowych w zakresie kompetencji społecznych z uwzględnieniem oczekiwań pracodawców i gotowości szkół do wykorzystania modułu (z uwzględnieniem perspektywy płci). Badania przeprowadzone w pierwszym etapie realizacji projektu wykazały, że kompetencje społeczne powinny być kształtowane wśród uczniów wszystkich typów szkół zawodowych, gdyż są one niezbędne, na rynku pracy, każdej grupie zawodowej. Owocem w/w badań jest m.in. wyodrębnienie trzech kategorii kompetencji społecznych określonych umownie jako:

- tradycyjne tj. sumienność i akuratność (związane z dyscypliną pracy),
- przydatne w GOW tj. elastyczność i kreatywność (przydatne w zawodach wymagających częstego uczenia się nowych rzeczy i pracy metodą projektu, czyli najczęściej w branżach innowacyjnych),
- interpersonalne – przydatne w zawodach usługowych tj. komunikatywność, asertywność bycie pomocnym.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”.
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

---

2. Wypracowanie, we współpracy z partnerem międzynarodowym, argumentacji przekonującej organy prowadzące szkół, dyrektorów i nauczycieli o potrzebie kształtowania kompetencji społecznych na poziomie ogólnym, w pierwszym roku nauki zawodu.
3. Wypracowanie modułu dotyczącego kompetencji społecznych, odnoszącego się do treści ponadzawodowych, dostosowanego do specyfiki uczniów szkół zawodowych i potrzeb regionalnego rynku pracy (z uwzględnieniem perspektywy płci), z wykorzystaniem doświadczeń brytyjskich.

Wśród uczniów objętych projektem dokonany zostanie pomiar zmiany postaw w zakresie 12 kompetencji społecznych, które kształtowane będą w trakcie projektu (patrz element 5 „Strategii wdrażania projektu innowacyjnego”).

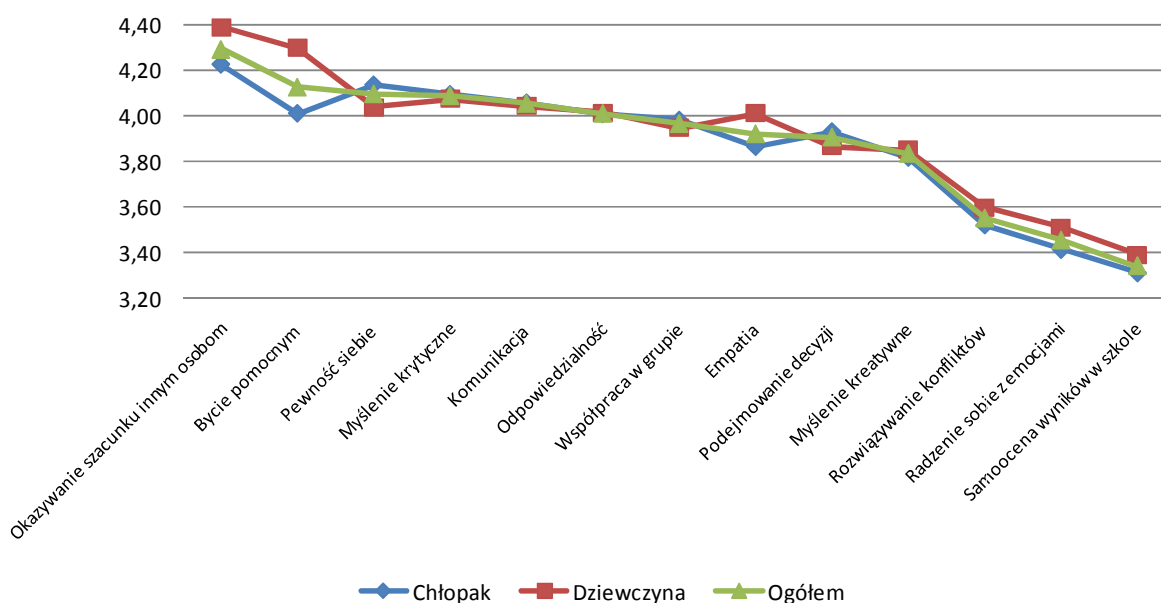
„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Element 3

Opis innowacji, w tym produktu finalnego

Badania prowadzone w pierwszym etapie realizacji projektu we wrześniu i październiku 2010 r. wśród pracodawców, nauczycieli i uczniów szkół zawodowych województwa mazowieckiego pokazują, że pracodawcy średnich firm bardziej niż kompetencje zawodowe cenią te, które wynikają z etyki pracy, takie jak: uczciwość, lojalność, punktualność. Z kolei badani uczniowie szkół zawodowych chcieliby lepiej radzić sobie z podejmowaniem decyzji, rozwinąć myślenie kreatywne, umiejętność rozwiązywania konfliktów i radzenia sobie z emocjami.

Samocena kompetencji społecznych uczniów

Niestety, w przyjętym w Polsce modelu kształcenia zawodowego brakuje narzędzi kształtowania kompetencji społecznych odpowiadających wymogom rynku pracy. W zestawie programów modułowych brakuje takiego, który byłby modułem o charakterze treningu w zakresie kształtowania kompetencji społecznych. Brakuje skutecznych i atrakcyjnych programów

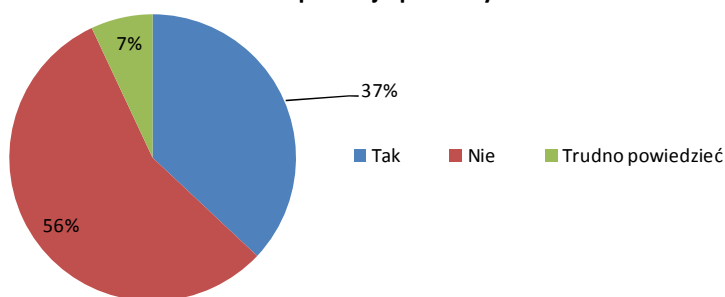

„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”.
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

---

doskonalenia nauczycieli szkół zawodowych w dziedzinie pracy z grupą, zarządzania projektem, rozwijania kompetencji społecznych nauczycieli i przygotowania ich do doskonalenia kompetencji społecznych uczniów.

Czy kiedykolwiek był/a Pan/Pani na zajęciach/szkoleniu/warsztatach dotyczących uczenia kompetencji społecznych?

Większość badanych nauczycieli zgodnie twierdziła, że realizuje program nauczania przedsiębiorczości metodą wykładową, nie stosuje metod aktywizujących, nie jest też zadowolona z form proponowanych przez ośrodki doskonalenia.

Propozycją rozwiązania w/w problemów jest produkt finalny projektu innowacyjnego. Produkt finalny składa się z trzech części:

Pierwsza część to program doskonalenia nauczycieli szkół zawodowych.

Program doskonalenia zawodowego nauczycieli szkół zawodowych, w ramach którego nauczyciele, wdrażający na terenie szkół zawodowych scenariusze lekcji i wspierający uczniów w realizacji inicjatywy uczniowskiej, zostaną przygotowani do realizacji zadań na jak najwyższym poziomie, zaś ich praca będzie superwizowana. W ramach powyższego programu doskonalenia zawodowego zaplanowano: 30-godzinny kurs doskonalący o charakterze warsztatowym rozwijający umiejętności zawodowe i osobiste nauczycieli w obszarze: pracy z grupą, zarządzania projektem na terenie klasy i rozwijania kompetencji społecznych, 10-godzinna superwizja mająca na celu pomoc w rozwiązywaniu różnego rodzaju problemów w trakcie realizacji zajęć, wsparcie

„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”.
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

---

psychologiczne w obszarze osobistym i merytoryczne w obszarze zawodowym. Do prawidłowej realizacji form doskonalenia przygotowano zestaw materiałów dydaktycznych dla osoby prowadzącej zajęcia oraz kwestionariusz obserwacji zajęć i rozmowy superwizyjnej dla osoby wspierającej nauczycieli w ich rozwoju.

Druga część zawiera zestaw 33 scenariuszy zajęć lekcyjnych zatytułowanych: **Trening Umiejętności Społecznych** oraz poradniki dla nauczycieli: **„Prowadzenie grupy”** i **„Zarządzanie projektem uczniowskim”**. Podczas lekcji uczniowie szkoleni są w trzech obszarach kompetencji społecznych:

- **rozwój osobisty**, rozumiany jako umiejętność adekwatnej oceny własnych zasobów, stawiania celów, umiejętności przywódczych;
- **rozwiązywanie problemów**, rozumiane jako umiejętności komunikacyjne, budowanie porozumienia, zarządzanie konfliktem;
- **rozwój umiejętności pracowniczych**, rozumiany jako umiejętność pracy w grupie, etyka pracy, zdolność oceny i podejmowania ryzyka, zarządzanie projektem, czasem i finansami.

Przykładowe tematy lekcji: Zarządzanie emocjami, Rozumienie i wykonywanie poleceń, Szacunek do siebie i innych, Jak zrobić dobre pierwsze wrażenie?, Zarządzanie projektem, Rozpoznawanie i odpowiadanie na mobbing, Stać się dobrym członkiem zespołu, Prawa pracownika.

W scenariuszach lekcji uwzględniono wyniki badań zrealizowanych na etapie diagnozy w projekcie oraz dokonano ich redakcji merytorycznej i językowej. Szczególną uwagę zwrócono na modyfikację ćwiczeń związanych z takimi umiejętnościami uczniów jak umiejętność argumentowania, odwoływania się do faktów, zarządzania emocjami, rozumienia prostych instrukcji (kompetencje niezbędne w Gospodarce Opartej na Wiedzy).

Trzecia część, praktyczna, to **realizacja inicjatyw uczniowskich**, stworzonych przez uczniów w trakcie trwania projektu „Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”, aby także w praktyce mogli nauczyć się pracy w grupie oraz pracy metodą projektową. Realizując inicjatywy wedle własnych pomysłów, w grupach minimum 5-osobowych, młodzi ludzie nie tylko zdobywają umiejętności życiowe, będące celem programu, ale i pomagają innym żyć lepiej i ciekawiej. Zakładane jest zaangażowanie nie tylko społeczności szkolnej, ale także lokalnej (rodziny uczniów, lokalne świetlice, domy dziecka, kluby itp.). Zgodnie z hasłem **„Samodzielni, ale**

„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

---

nie samotni”, które przyświeca działaniom Polskiej Fundacji Dzieci i Młodzieży, inicjatywy są realizowane przez ich autorów samodzielnie, ze wspierającą osobą dorosłą (nauczycielem), która czuwa nad przebiegiem prac.

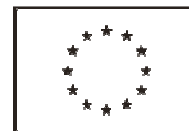
Niezbędne do wdrożenia innowacji warunki zostaną spełnione. Nauczyciele zostaną przygotowani do prowadzenia zajęć podczas realizacji form doskonalenia. W tym celu przygotowano pakiet edukacyjny dla nauczyciela oraz program doskonalenia nauczycieli wraz z materiałami pomocniczymi dla osób prowadzących zajęcia. Po pilotażu i ponownej ewaluacji opracowany zostanie program modułowy o charakterze treningu dotyczący kompetencji społecznych dla uczniów pierwszych klas szkół zawodowych, pakiet edukacyjny w formie zwartej publikacji oraz zweryfikowany program doskonalenia nauczycieli.

Projekt jest innowacyjny w kilku wymiarach:

- **ze względu na uczestnika projektu** – uczniowie pierwszych klas szkół zawodowych są tą grupą, w której podczas realizacji programu zdiagnozowano największe potrzeby wykorzystania kompetencji społecznych w przyszłym funkcjonowaniu na rynku pracy i która rokuje największe nadzieje na ich dalszy rozwój w szkole, w której program modułowy związany z kompetencjami społecznymi byłby realizowany;
- **problemu:** w obecnych programach nauczania w szkołach zawodowych brakuje działań edukacyjnych bezpośrednio skierowanych na kształtowanie kompetencji społecznych (zajęcia w ramach przedmiotu „Podstawy przedsiębiorczości” nie zaspokajają tych potrzeb – brakuje atrakcyjnych programów doskonalenia nauczycieli szkół zawodowych, brakuje systemowych rozwiązań w tym zakresie);
- **systemowej formy wsparcia** – projekt rozwija innowacyjne w polskim systemie szkolnictwa zawodowego programy modułowe, wprowadzając do tej metodologii usprawnienia w postaci modułu dotyczącego kształtowania kompetencji społecznych o charakterze treningowym.

Podsumowując powyższy opis: innowacją w projekcie jest sposób rozwiązania opisanego problemu, a produkt finalny to narzędzie służące zastosowaniu tej innowacji.

Warunki, których spełnienie, umożliwiłoby właściwe działanie innowacji to:

„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”.
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

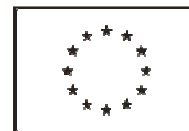
- wprowadzenie odpowiedniego, zatwierdzonego modułu do wykorzystania w szkołach (w ramach projektu powstanie propozycja takiego modułu treningowego);
- podniesienie poziomu rozpoznania przez szkołę potrzeb i wymagań lokalnego rynku pracy;
- dostateczna chęć nauczycieli i ich otwartość na innowacyjne formy kształcenia; niezbędne jest wprowadzenie do podstawy programowej komponentu pracy metodą projektu oraz współpracy w grupie i motywowanie nauczycieli do wzięcia udziału w projekcie;
- podniesienie poziomu wiedzy o korzyściach płynących z wprowadzenia kształcenia kompetencji społecznych, (wykorzystane zostaną doświadczenia partnera ponadnarodowego w tym zakresie).

Efektem innowacji będzie zatem:

- zmiana na poziomie myślenia o przygotowaniu uczniów szkół zawodowych do pracy, zwiększenie roli ich kompetencji społecznych pozwalających absolwentom szkół zawodowych utrzymać pierwszą pracę, osiągać stabilność zawodową oraz satysfakcję w życiu zawodowym i osobistym,
- przygotowanie i upowszechnienie w polskich szkołach zawodowych programu modułowego w zakresie kształtowania kompetencji społecznych uczniów,
- upowszechnienie programu doskonalenia zawodowego nauczycieli szkół zawodowych w zakresie kompetencji społecznych.

Planuje się, że po fazie testowania efekty projektu zastaną upowszechnione na terenie województwa mazowieckiego poprzez podjęcie współpracy z Mazowieckim Samorządowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli (MSCDN).

„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”.
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Element 4

Plan działań w procesie testowania produktu finalnego

Odbiorcami projektu są uczniowie ponadgimnazjalnych szkół zawodowych (zasadniczych szkół zawodowych, techników, liceów profilowanych). Przeprowadzone w ramach projektu badania wykazały, że uczeń każdej ze szkół zawodowych, niezależnie od profilu, powinien posiadać podstawowe umiejętności w zakresie kompetencji społecznych.

Faza testowania zostanie poprzedzona przeprowadzeniem pre – testu wśród uczniów, którzy wezmą udział w projekcie. Analogiczne badania zostaną przeprowadzone na tzw. grupie kontrolnej. (więcej na temat grupy kontrolnej w „Sposób sprawdzenia czy innowacja działa”).

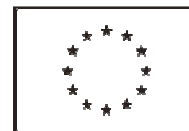
W fazie testowania, weźmie udział min. 300 uczniów, prowadzonych przez ok. 20 nauczycieli szkół zawodowych województwa mazowieckiego. Przyjęto założenie, że każdy nauczyciel będzie prowadził ok. 20-osobową grupę uczniów. W grupie będzie więcej chłopców niż dziewcząt (ok. 60%–40%, zgodnie z udziałem obu płci w kształceniu zawodowym). Uzasadnione jest to tym (co potwierdzają przeprowadzone badania), że chłopcy posiadają bardziej rozwinięte kompetencje techniczne i przywódcze, zaś niższe są ich kompetencje społeczne.

Użytkownikami będą dyrektorzy i nauczyciele szkół zawodowych. Użytkownicy to także organy prowadzące szkoły.

Proces rekrutacji użytkowników i odbiorców programu rozpocznie się od kontynuacji (zainicjowanej podczas etapu diagnozy i analizy problemu) współpracy z prezydentami i starostami lub reprezentującymi ich osobami, odpowiedzialnymi za szkolnictwo zawodowe na terenie danego miasta lub powiatu.

Podobnie jak miało to miejsce podczas pierwszego etapu realizacji projektu Polska Fundacja Dzieci i Młodzieży wystosuje zaproszenie do udziału w projekcie do następujących Urzędów Miast i Starostw Powiatowych:

- Urząd Miasta Warszawy,

„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”.
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

- Urząd Miasta Ostrołęki,
- Urząd Miasta Płocka,
- Urząd Miasta Radomia,
- Starostwo Powiatowe w Ostrołęce,
- Starostwo Powiatowe w Płocku,
- Starostwo Powiatowe w Radomiu.

Pismo zapraszające zawierać będzie ogólne wiadomości o projekcie, informację o rozpoczęciu fazy testowania, charakterystykę fazy testowania oraz określenie warunków współpracy. Przedstawiciele wymienionych urzędów zostaną poproszeni o zarekomendowanie dwóch szkół zawodowych znajdujących się na terenie danego powiatu (przesyłają do Polskiej Fundacji Dzieci i Młodzieży dokument „Rekomendacja organu prowadzącego do udziału szkoły w projekcie” – załącznik 4.1), zachęcenie do udziału w nim dyrektorów wybranych szkół i przekazanie prośby, by każdy z dyrektorów zaprosił po dwóch nauczycieli do udziału w fazie testowania. Następnie dyrektorzy szkół prześlą do Polskiej Fundacji Dzieci i Młodzieży wypełniony „Formularz rekrutacyjny dla szkół realizujących projekt” (załącznik 4.2) wraz z wypełnionymi przez zainteresowanych nauczycieli dokumentami: „Informacja o nauczycielu realizującym projekt” (załącznik 4.3). Polska Fundacja Dzieci i Młodzieży powinna otrzymać 28 zgłoszeń (7 powiatów x 2 szkoły x 2 nauczycieli).

Na podstawie kryteriów opisanych w dokumencie „Metoda i proces rekrutacji Odbiorców i Użytkowników Projektu” – załącznik 4.4 oraz w oparciu o informacje zawarte w nadesłanych zgłoszeniach Zespół Zarządzający opracuje listę rankingową nauczycieli. Nauczyciele, którzy zajmą pierwszych dwadzieścia miejsc na tej liście zostaną zaproszeni do udziału w 30-godzinnym szkoleniu przygotowującym do udziału w projekcie. Przewidzianych jest też 10 godzin grupowej superwizji oraz uruchomienie dla nich internetowej platformy wymiany doświadczeń (por. „Program doskonalenia nauczycieli” – załącznik 4.5).

Pomiędzy nauczycielem, dyrektorem szkoły, w której pracuje a Polską Fundacją Dzieci i Młodzieży zostanie podpisana umowa dotycząca uczestnictwa w projekcie (załącznik 4.6).

Podczas szkoleń nauczyciele zostaną przygotowani do prowadzenia zajęć z uczniami i otrzymają następujące materiały i dokumenty:

„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

- scenariusze lekcji (patrz rozdz. 3),
- materiały edukacyjne – poradniki dla nauczycieli: „Prowadzenie grupy” i „Zarządzanie projektem uczniowskim” (patrz rozdz. 3),
- pomoce dydaktyczne, (zgodnie z załącznikiem 4.7 – „Lista pomocy dydaktycznych”),
- zasady realizacji inicjatyw uczniowskich, (załącznik 4.8),
- formularz opisu inicjatyw dla uczniów (załącznik 4.9),
- formularz sprawozdania z realizacji inicjatywy dla uczniów (załącznik 4.10 – „Sprawozdanie z realizacji inicjatywy uczniowskiej. Formularz dla grup uczniowskich”),
- formularz sprawozdania nauczyciela z udziału w realizacji projektu (załącznik 4.11).

Po zakończeniu szkoleń nauczyciele przystąpią do tworzenia ok. 20 osobowych grup uczniowskich, w których przeprowadzone będą w/w lekcje oraz realizowane będą inicjatywy uczniowskie. Lekcje będą przeprowadzone w okresie marzec – czerwiec 2011, a realizacja inicjatyw uczniowskich będzie miała miejsce w miesiącach kwiecień – czerwiec 2011.

Przed przystąpieniem do realizacji inicjatyw każda z grup uczniowskich zostanie poinformowana przez nauczyciela o zasadach realizacji inicjatyw (załącznik 4.9), a także prześle do Polskiej Fundacji Dzieci i Młodzieży opis inicjatywy zgodny z formularzem otrzymanym od prowadzącego nauczyciela (załącznik 4.9). Po zakończeniu realizacji inicjatywy każda z grup uczniowskich prześle do Polskiej Fundacji Dzieci i Młodzieży sprawozdanie z jej realizacji (zgodne z załącznikiem 4.10), a prowadzący nauczyciele sprawozdanie z udziału w realizacji projektu, zgodne z załącznikiem 4.11.

Na zakończenie uczniowie i nauczyciele otrzymają zaświadczenia udziału w projekcie i realizacji własnych inicjatyw.

Ewaluacja fazy testowania zostanie przeprowadzona w oparciu o:

- opisy inicjatyw – załącznik 4.9,
- sprawozdania (uczniów i nauczycieli) – załącznik 4.10 i 4.11,
- opinie ekspertów udzielających wsparcia merytorycznego (analiza zapisów forum internetowego),
- opinie koordynatora lokalnego,

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”.
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

- opinie superwizorów.

Elementami monitorowania przebiegu fazy testowania będą także:

- comiesięczny kontakt koordynatora lokalnego z każdym z nauczycieli (mailowy, telefoniczny lub osobisty),
- wszelkie trudności związane z pracą nauczycieli i uczniów biorących udział w projekcie koordynator lokalny przedstawiał będzie podczas spotkań Zespołu Zarządzającego;
- superwizja grupowa,
- dyżury eksperckie w ramach internetowego forum uruchomionego na potrzeby realizacji projektu.

„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”.
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Element 5

Sposób sprawdzenia czy innowacja działa

Dokonany zostanie pomiar zmiany w postawach wśród uczniów objętych projektem.

W tym celu faza testowania zostanie poprzedzona przeprowadzeniem pre – testu uczniów, którzy wezmą udział w projekcie. Analogiczne badania zostaną przeprowadzone na tzw. grupie kontrolnej. Grupa kontrolna zostanie dobrana z uczniów każdej ze szkół, w których prowadzone będzie testowanie produktu. Będą to uczniowie tej samej szkoły, z równoległej klasy / równoległych klas. Oba typy grup – kontrolna i poddana interwencji (eksperymentalna) na początku projektu wypełnią kwestionariusze, które z jednej strony staną się punktem wyjściowym do oceny oddziaływania projektu (w zestawieniu z kwestionariuszami końcowymi), z drugiej dzięki zawartym informacjom pozwolą na zweryfikowanie podobieństwa obu grup. Dzięki istnieniu grupy kontrolnej w trakcie ewaluacji wewnętrznej określony zostanie efekt netto realizowanej interwencji. Grupa kontrolna w sumie liczyć będzie minimum 50% liczby uczniów uczestniczących w projekcie, niezależnie od tego liczby „grup projektowych” będzie prowadzone w danej szkole.

Zmiany mierzone będą z wykorzystaniem 12 kompetencji społecznych, które kształtowane będą w trakcie projektu. Należą do nich:

- gotowość do pomocy innym,
- myślenie krytyczne,
- szacunek do innych,
- odpowiedzialność,
- pewność siebie,
- empatia,
- komunikacja,
- współpraca w grupie,
- podejmowanie decyzji,
- myślenie kreatywne,
- rozwiązywanie konfliktów,
- radzenie sobie z emocjami.

„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”.
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Na potrzeby badania skonstruowany zostanie zbiorczy wskaźnik zmian przeliczający wyniki ze wszystkich kompetencji i określający, czy w przypadku konkretnego ucznia mamy do czynienia z globalną zmianą w zakresie kompetencji społecznych. Dzięki temu możliwe będzie określenie odsetka uczniów, na których projekt wpłynął pozytywnie. Jeśli odsetek ten przekroczy 50% uczniów, którzy do końca brali udział w projekcie można będzie uznać, że istnieją wystarczające przesłanki do wdrożenia projektu na szerszą skalę.

Uzupełniającymi efektami, ważnymi z perspektywy wdrożenia projektu będzie stwierdzona w badaniu ewaluacyjnym gotowość dyrektorów i nauczycieli do wprowadzenia projektu do szkół oraz jego realizacja wraz z argumentami skierowanymi do tych grup.

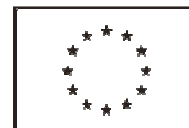
Istnieje duże prawdopodobieństwo, że projekt ten ujawni potrzeby zmian systemowych w szkolnictwie zawodowym. Wnioski z tego projektu w wymienionym zakresie powinny współgrać z innymi projektami systemowymi realizowanymi przez Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej, który zajmuje się m.in. tworzeniem programów modułowych. W ramach projektu przewidziane są dwa badania ewaluacyjne: ewaluacja wewnętrzna i zewnętrzna.

Rodzaj ewaluacji	Główne zagadnienia badawcze	Metody i techniki zbierania informacji
Ewaluacja wewnętrzna	W jaki sposób działania prowadzone w ramach projektu oddziałują na uczniów? Czy oddziaływanie projektu uprawnia do wdrożenia jego efektów do polityki edukacyjnej państwa? Jakie czynniki ze strony szkoły (nauczycieli i dyrektorów) sprzyjają, a jakie utrudniają wdrażanie modułu kompetencji społecznych? Jakie modyfikacje powinny zostać wdrożone w projekcie, żeby był on lepiej dostosowany do potrzeb i możliwości interesariuszy?	Kwestionariusze realizowane na początku realizacji projektu i po jego zakończeniu badający poziom wyjściowych kompetencji społecznych uczniów uczestniczących w projekcie i uczniów z grupy kontrolnej Wywiady grupowe z nauczycielami Wywiady indywidualne z dyrektorami szkół
Ewaluacja zewnętrzna	Jakie elementy związane z systemem edukacji utrudniają, a jakie ułatwiają wdrażanie projektu? W jaki sposób i z jakimi działaniami	Kwestionariusze wśród uczniów Wywiady indywidualne z nauczycielami

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓ. NOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

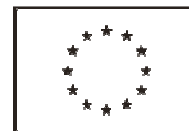

„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”.
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

---

	instytucji edukacyjnych najlepiej jest połączyć realizowany projekt? Czy, a jeśli tak to jakich modyfikacji należy dokonać w projekcie, aby wdrożyć testowany moduł?	Wywiady indywidualne z dyrektorami Ekspertyzy / panel ekspertów
--	---	--

Ewaluator zewnętrzny zostanie wyłoniony z zachowaniem zasad uczciwej konkurencji. Będzie to osoba (zespół) łącząca kompetencje badawcze z wiedzą dotyczącą systemu edukacji. Ewaluacja obejmowała będzie z jednej strony analizę wyników testów przeprowadzonych w ramach ewaluacji wewnętrznej, z drugiej samodzielne badania prowadzone przez ewaluatora.

„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”.
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Element 6

Strategia upowszechniania

Celem działań upowszechniających jest wymiana i przekazywanie informacji na temat działań prowadzonych w ramach projektu „Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy” w szczególności na terenie województwa mazowieckiego.

Wymiana i przekazywanie informacji dotyczyć będzie następujących instytucji oraz osób:

- szkoły zawodowe (dyrektorzy, nauczyciele i uczniowie, rodzice),
- Centra Kształcenia Praktycznego,
- Centra Kształcenia Ustawicznego,
- Ochotnicze Hufce Pracy,
- Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej (KOWEziU),
- Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie (MSCDN),
- Ośrodek Rozwoju Edukacji (ORE),
- Kuratorium Oświaty w Warszawie,
- wydziały edukacji urzędów miast i starostw powiatowych,
- inne placówki oświatowe, których powołanie planowane jest w ramach proponowanych w najbliższej perspektywie zmian w obszarze edukacji przez Ministerstwo Edukacji Narodowej (konsolidacja administracji oświatowej), w tym także integrowanie (grupowanie) sieci szkolnej z wykorzystaniem nowych wzorów organizacji szkół i placówek,
- struktury sieciowe biznesu tj. Związek Pracodawców Warszawy i Mazowsza.

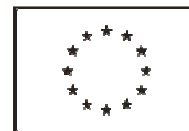
Uzasadnienie wyboru grupy docelowej

O doborze grupy docelowej rozstrzyga jednoznacznie sposób organizacji kształcenia zawodowego w Polsce. Interesariuszami projektu są szkoły i placówki, w których prowadzone jest kształcenie zawodowe młodzieży, a także instytucje wspierające ich działania i realizację zadań.

Decyzja o uruchomieniu kształcenia w nowym zawodzie w określonej placówce edukacyjnej leży w gestii organu prowadzącego szkoły zawodowe (na wniosek dyrektora szkoły, po zasięgnięciu opinii powiatowej lub wojewódzkiej rady zatrudnienia lub kuratora oświaty).

Reforma kształcenia zawodowego zakłada integrowanie sieci szkół zawodowych. Preferowanym sposobem organizacji kształcenia zawodowego i ustawicznego będą Centra Kształcenia

„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”.
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

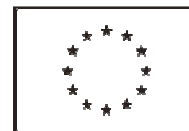

Zawodowego i Ustawicznego (CKZiU) zawierające w sobie różne typy szkół prowadzących kształcenie zawodowe i ustawiczne. Powstanie CKZiU ułatwi w przyszłości upowszechnienie informacji o realizowanym projekcie, a w szczególności o działaniach oraz rezultatach tych działań związanych z realizacją modułu „Kompetencje społeczne” w praktyce szkolnej.

Działania upowszechniające przyczynią się do spopularyzowania wśród decydentów i w środowisku edukacyjnym oraz wśród rodziców i samorządowców projektu: „Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”, w tym w szczególności modułu „Kompetencje społeczne” do wdrożenia do praktyki szkolnej.

Zostaną podjęte następujące działania związane z upowszechnianiem innowacyjnych rozwiązań wypracowanych w ramach projektu, z prezentowaniem wyników badań i doświadczeń, odniesionych korzyści, aspektów pozytywnych dla uczniów i szkoły, wynikających z przeprowadzonych badań, pilotażowego wdrożenia i ewaluacji projektu:

1. Zapoznanie zainteresowanych podmiotów z wynikami raportu z badań kompetencji społecznych przeprowadzonych w ramach projektu: decydentów Ministerstwa Edukacji Narodowej, Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Mazowieckie Kuratorium Oświaty oraz Ośrodki Doskonalenia Nauczycieli. Raport z badań zostanie udostępniony w wersji elektronicznej na stronie internetowej projektu (www.pcyf.org.pl)
2. Przeprowadzenie kampanii upowszechniającej rezultaty projektu odbędzie się m.in. poprzez:
  - publikacje w mediach regionalnych i branżowych,
  - umieszczenie informacji na stronach internetowych m.in. Polskiej Fundacji Dzieci i Młodzieży, Krajowego Ośrodka Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej, Mazowieckiego Samorządowego Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie i Ośrodka Rozwoju Edukacji.
3. Szczególnie istotnym elementem upowszechniania będzie dotarcie z informacją o roli kompetencji społecznych do dyrektorów szkół zawodowych i placówek oświatowych, uczniów i rodziców. W tym celu opracowana zostanie specjalna ulotka promująca kształtowanie kompetencji społecznych.

„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”.
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

---

4. Ważnym elementem kampanii upowszechniającej będzie także organizacja czterech seminariów dla ok. 35 osób (w Warszawie, Ostrołęce, Płocku i Radomiu) oraz jednej konferencji w Warszawie (dla ok.100 osób). Seminaria i konferencje będą służyć prezentacji wyników badań i rezultatów projektu, a jednocześnie będą okazją do poddania publicznej ocenie wypracowywanego produktu.
5. Promocja projektu będzie miała miejsce również podczas seminariów, warsztatów i konferencji, na które zapraszani będą przedstawiciele Polskiej Fundacji Dzieci i Młodzieży, firmy Agrotec Polska sp. z o.o. lub eksperci. (Promocja projektu przez przedstawicieli Fundacji miała już miejsce m.in. podczas Konferencji „Zadania zespołów wspierających uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – skuteczne metody i formy realizacji” organizowanej przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w dniu 14 grudnia 2010 r.).
6. Stworzenie wirtualnej płaszczyzny wymiany doświadczeń nauczycieli realizujących moduł „Kompetencje społeczne” oraz innych nauczycieli zainteresowanych kształtowaniem kompetencji społecznych.

26 stycznia 2010 roku odbędzie się spotkanie z Międzywydziałowym Zespołem ds. Edukacji Zawodowej Mazowieckiego Samorządowego Centrum Doskonalenia Nauczycieli. Obecni będą przedstawiciele siedmiu wydziałów z województwa mazowieckiego (nauczyciele oraz konsultanci ds. edukacji zawodowej). Planowane jest również zaproszenie przedstawicieli KOWEziU. MSCDN wyraził gotowość do współpracy przy upowszechnianiu produktu finalnego w szkołach zawodowych na terenie województwa mazowieckiego.

Element 7

Strategia włączania do głównego nurtu polityki

Cel: Wdrożenie modułu „Kompetencje społeczne” do praktyki szkolnej w Polsce

Rozwój szeroko pojętych kompetencji społecznych jest zgodny z Zaleceniem PE 2006/962/WE oraz zapisami dokumentu rządowego „Strategia Rozwoju Edukacji 2007–2013”. Jednym z celów ujętym w „Strategii Rozwoju Edukacji 2007–2013” jest stałe podnoszenie poziomu kwalifikacji, przede wszystkim kwalifikacji zawodowych oraz ogólnych kompetencji niezbędnych do funkcjonowania we współczesnym społeczeństwie.

Włączenie rezultatów projektu do głównego nurtu polityki jest spójne z PO KL, którego celem głównym jest wzrost poziomu zatrudnienia i spójności społecznej, a jednym z celów szczegółowych jest podniesienie poziomu i jakości wykształcenia społeczeństwa oraz powiązanie ich z rynkiem pracy.

Mając na uwadze projektowane zmiany w zakresie kształcenia zawodowego i ustawicznego stanowiące element polityki oświatowej państwa oraz aktualne wymagania państwa wobec szkół można wskazać obszary tematyczne wyzwań, przed którymi stoi polska szkoła:

- uatrakcyjnienie i wzbogacenie oferty kształcenia zawodowego,
- wyrównywanie szans edukacyjnych i szans na rynku pracy,
- przeciwdziałanie zjawiskom patologii szkolnej i społecznej – kształtowanie świadomych i aktywnych postaw życiowych,
- przeciwdziałanie negatywnej selekcji do szkół zawodowych wszystkich szczebli,
- wzrost liczby młodzieży wymagających wzmożonej i zindywidualizowanej pomocy, ze względu na niedostatecznie rozwinięte kompetencje społeczne (agresywne zachowania i niedostosowanie społeczne).

Wdrożenie modułu „Kompetencje społeczne” do praktyki szkolnej umożliwi realizację powyższych wyzwań.

Polityka państwa związana z funkcjonowaniem kształcenia zawodowego przewiduje wprowadzenie w roku 2012 zmian obejmujących między innymi wprowadzenie nowych podstaw programowych

„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”.
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

---

kształcenia w zawodach oraz zmian w strukturze organizacyjnej placówek kształcenia zawodowego i ustawicznego. Planowane są także zmiany zakresie wzmocnienia systemu doskonalenia nauczycieli przedmiotów zawodowych.

I wariant włączenia w główny nurt polityki

W sytuacji, gdy nie są przyjęte ostateczne systemowe rozwiązania, a jedynie nakreślone kierunki zmian w kształceniu zawodowym (nowe podstawy programowe kształcenia w zawodach są w trakcie opracowywania, dopiero w najbliższej perspektywie zostaną opracowywane programy nauczania dla zawodów do nowych podstaw programowych) szkoły zawodowe nie są masowo przygotowane do wdrożenia programów nauczania o strukturze modułowej. Dlatego wydaje się optymalnym przyjęcie modelu wdrażania modułu „Kompetencje społeczne” do praktyki szkolnej wykorzystując strategię oddolnego inspirowania i aktywizowania szkół i placówek oświatowych.

Decyzja o wdrożeniu modułu „Kompetencje społeczne” leży w gestii dyrektora szkoły/ placówki oświatowej. Ponieważ obecnie tylko nieliczne szkoły/placówki korzystają z programów nauczania o strukturze modułowej (ok.136 zespołów szkół i szkół) wydaje się zasadne przyjęcie koncepcji, że moduł „Kompetencje społeczne” stanowiący zwartą całość może być realizowany w każdej szkole zawodowej bez względu na to, czy kształcenie odbywa się w oparciu o programy o strukturze przedmiotowej czy modułowej.

Kształtowanie kompetencji społecznych, w zależności od przyjętych przez radę pedagogiczną rozwiązań, może być elementem programu rozwoju w danej szkole/placówce lub programu wychowawczego. Realizowanie zajęć z zakresu kompetencji społecznych z uczniami mogłoby się odbywać także częściowo w ramach godzin wychowawczych.

Jednym z najistotniejszych czynników sukcesu edukacji są skuteczni nauczyciele, dlatego też, aby osiągnąć zakładane cele tj. podniesienie poziomu kompetencji społecznych wśród uczniów szkół zawodowych, konieczne będzie przygotowanie nauczycieli do kształtowania kompetencji społecznych i aktywnego korzystania z opracowanych scenariuszy zajęć i materiałów dydaktycznych (obudowujących, wspomagających).

„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Szkolenie nauczycieli może uwzględnione zostać w planach doskonalenia nauczycieli opracowywanych przez dyrektorów szkół i, przy braku środków, finansowane ze środków wyodrębnionych w budżecie tych jednostek zgodnie z art.70a ust.1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2006 r. nr 97, poz.674 z późn. zmianami).

Warto pamiętać, że w innych regionach, w ramach Priorytetu IX PO KL, realizowane są projekty dotyczące kształcenia zawodowego, komplementarne z proponowanym projektem innowacyjnym, które wpisują się w Cel Działania – wzmocnienie atrakcyjności i podniesienie jakości oferty edukacyjnej szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe, służące podniesieniu zdolności uczniów do przyszłego zatrudnienia:

Są to programy rozwojowe szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe ukierunkowane na zmniejszanie dysproporcji w osiągnięciach uczniów w trakcie procesu kształcenia oraz podnoszenie jakości procesu kształcenia w szczególności obejmujące:

- dodatkowe zajęcia dydaktyczno – wyrównawcze oraz specjalistyczne służące wyrównywaniu dysproporcji edukacyjnych w trakcie procesu kształcenia;
- doradztwo i opiekę pedagogiczno – psychologiczną dla uczniów wykazujących problemy w nauce lub z innych przyczyn zagrożonych przedwczesnym wypadnięciem z systemu szkolnictwa (np. wsparcie dla uczniów z obszarów wiejskich, wsparcie dla uczniów niepełnosprawnych, przeciwdziałanie uzależnieniom, programy prewencyjne, przeciwdziałanie patologiom społecznym);
- dodatkowe zajęcia (pozalekcyjne i pozaszkolne) dla uczniów, ukierunkowane na rozwój kompetencji kluczowych, efektywne programy doradztwa edukacyjno – zawodowego;

Efekt synergii wystąpi w przypadku szkół, które podejmą działania wielopłaszczyznowe (pakiet projektów komplementarnych) na rzecz rozwoju uczniów i szkoły zawodowej kształcącej na potrzeby rynku pracy.

Wspieranie rozwoju doskonalenia nauczycieli leży w gestii placówek doskonalenia nauczycieli: wojewódzkich, powiatowych, prywatnych. Dyrektorzy szkół mogą zamówić szkolenie przygotowujące nauczycieli wybranych zawodów do realizacji programu modułowego: „Trening Umiejętności Społecznych” lub opłacić takie szkolenie w wybranej placówce doskonalenia.

„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”.
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

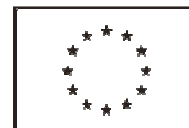

Planuje się, że na terenie województwa mazowieckiego takie szkolenie dla nauczycieli szkół zawodowych zostanie umieszczone w ofercie doskonalenia MSCDN na rok szkolny 2011/2012. W 7 wydziałach MSCDN zatrudnieni są specjaliści prowadzący zajęcia warsztatowe z zakresu pracy z grupą i zarządzania projektami edukacyjnymi w klasie szkolnej. Specjalistom tym zostanie udostępniony pakiet edukacyjny składający się z 33 scenariuszy lekcji i materiałów edukacyjnych – poradniki dla nauczycieli: „Prowadzenie grupy” i „Zarządzanie projektem uczniowskim”.

Z perspektywy skali wdrożenia (rozwiązań systemowych) skuteczniejszy byłby **II wariant włączenia w główny nurt polityki**

1. Dotarcie do Ministerstwa Edukacji Narodowej z informacją o pilotażowym wdrożeniu modułu „Kompetencje społeczne” w wybranych szkołach i placówkach;
2. Wykazanie pozytywnych i negatywnych aspektów wynikających z realizacji zajęć objętych modułem „Kompetencje społeczne”;
3. Wykazanie spójności z obowiązującymi strategiami i programami na poziomie kraju;
4. Podjęcie wysiłku, aby przekonać Ministerstwo Edukacji Narodowej do systemowego włączenia modułu „Kompetencje społeczne” do programów nauczania dla zawodów i systemowego przygotowania nauczycieli szkół zawodowych do realizacji zajęć z zakresu kompetencji społecznych.

Autorzy projektu proponując dwa warianty upowszechnienia projektu są przekonani, że wariant pierwszy jest bardziej prawdopodobny i tym samym mogą wziąć za niego pełną odpowiedzialność. W przypadku drugiego wariantu za efektywność upowszechnienia w dużym stopniu zależy od wprowadzenia zmian w przepisach prawa dotyczących polityki edukacji w Polsce.

„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”.
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Element 8

Kamienie milowe II etapu projektu

Termin	Działanie
styczeń 2011	rozpoczęcie procesu rekrutacji nauczycieli do udziału w programie
4 - 6 lutego 2011	szkolenia dla nauczycieli, przygotowujące ich do przeprowadzenia 33 zajęć lekcyjnych dotyczących kompetencji społecznych
luty 2011	tworzenie grup uczniowskich, przeprowadzenie pre-testu wśród uczniów
marzec - czerwiec 2011	przeprowadzenie zajęć teoretycznych przez nauczycieli
kwiecień - czerwiec 2011	realizacja inicjatyw uczniowskich
luty - czerwiec	monitorowanie pracy uczniów i nauczycieli w fazie testowania
czerwiec 2011	przeprowadzenie post-testu wśród uczniów
czerwiec 2011	zakończenie fazy testowania

„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Element 9

Analiza ryzyka

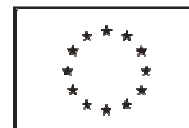
Przed przystąpieniem do realizacji Projektu, a następnie podczas przeprowadzania „Diagnozy i analizy problemu”, zidentyfikowane zostały potencjalne ryzyka. Prawdopodobieństwo ich wystąpienia oraz ich wpływ na realizację projektu prezentuje poniższa tabela.

Prawdopodobieństwo wystąpienia ryzyka oceniono w skali od 1 do 3. 1 oznacza niskie prawdopodobieństwo wystąpienia danego ryzyka, a 3 prawdopodobieństwo wysokie. Analogiczną skalę zastosowano oceniając wpływ danego ryzyka na realizację projektu: 1 oznacza bardzo mały wpływ na realizację projektu, 3 – wpływ bardzo duży. Iloczyn wartości liczbowych prawdopodobieństwa wystąpienia danego ryzyka i jego wpływu na realizację projektu określa stopień zagrożenia.

Tabela prezentuje też projekt działań związanych z zarządzaniem ryzykiem.

Potencjalne ryzyka	Prawdopodobieństwo wystąpienia	Wpływ na realizację projektu	Stopień zagrożenia	Zarządzanie ryzykiem – działania	Poziom ryzyka
Trudne zarządzanie rozbudowaną strukturą projektu	3	2	6	Wykorzystywanie arkusza samooceny w procesie kontroli zarządczej, analiza wyników, wyciąganie wniosków, wprowadzanie programów naprawczych	wysokie

„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”.
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Potencjalne ryzyka	Prawdopodobieństwo wystąpienia	Wpływ na realizację projektu	Stopień zagrożenia	Zarządzanie ryzykiem – działania	Poziom ryzyka
Niezgodność realizacji z harmonogramem (faza testowania)	2	2	4	Zainicjowanie procesu rekrutacji (kontakt z powiatowymi wydziałami oświaty, dyrektorami szkół) przed zatwierdzeniem strategii wdrażania projektu innowacyjnego	średnie
Niechęć dyrektorów do przeprowadzenia fazy testowania na terenie szkoły, którą kierują	1	2	2	Współpraca z powiatowymi wydziałami oświaty w procesie rekrutacji szkół. Nawiązanie kontaktu z dyrektorami, którzy wykazali zainteresowanie programem podczas etapu badań.	niskie
Problemy ze znalezieniem odpowiedniej liczby nauczycieli	1	2	2	Promocja projektu	niskie
Rezygnacja nauczyciela z udziału w projekcie w trakcie jego trwania	2	2	4	Zaproszenie do współpracy większej, niż zakładana, liczby nauczycieli.	średnie
Niski poziom otwartości nauczycieli na innowacyjne formy kształcenia	3	2	6	Realizacja przygotowanego w ramach projektu „Programu doskonalenia nauczycieli”	wysokie

„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”.
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Potencjalne ryzyka	Prawdopodobieństwo wystąpienia	Wpływ na realizację projektu	Stopień zagrożenia	Zarządzanie ryzykiem – działania	Poziom ryzyka
Niski poziom kompetencji społecznych nauczycieli	3	2	6	Rekrutacja nauczycieli do udziału w projekcie, przyjęcie kryteriów umożliwiających ocenę kompetencji społecznych „na wejściu”. Przygotowanie nauczycieli do prowadzenia zajęć z uczniami i wspierania uczniów podczas realizacji projektu edukacyjnego (Program kursu doskonalącego nauczycieli o charakterze warsztatowym). Superwizowanie pracy nauczycieli.	wysokie
Utrudnienia o charakterze organizacyjnym na terenie szkoły w fazie testowania	2	1	2	Promocja projektu na terenie szkół zaangażowanych w realizację projektu w ramach wewnątrzszkolnego doskonalenia nauczycieli. Zaangażowanie dyrekcji szkół w proces rekrutacji.	niskie
Trudności w zarządzaniu informacją w fazie upowszechniania	2	1	2	Zainicjowanie współpracy z ekspertami i instytucjami odpowiedzialnymi za kształtowanie systemu edukacji.	niskie

„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”.
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Potencjalne ryzyka	Prawdopodobieństwo wystąpienia	Wpływ na realizację projektu	Stopień zagrożenia	Zarządzanie ryzykiem – działania	Poziom ryzyka
Niski poziom umiejętności czytania i pisania wśród uczniów szkół zawodowych	3	2	6	Przygotowanie nauczycieli do modyfikacji scenariuszy zajęć pod kątem dostosowania metod aktywizujących do potrzeb uczniów danej grupy. Redakcja merytoryczna scenariuszy lekcji, dostosowanie treści do wyników badań.	wysokie
Trudności z pozyskiwaniem informacji zwrotnych podczas monitoringu projektu	1	2	2	Promocja projektu na terenie szkół zaangażowanych w realizację projektu w ramach wewnątrzszkolnego doskonalenia nauczycieli. Zaangażowanie dyrekcji szkół w proces rekrutacji.	niskie
Brak zainteresowania ze strony instytucji zajmujących się edukacją	2	2	4	Wykazanie pozytywnych i negatywnych aspektów wynikających z realizacji zajęć objętych modułem „Kompetencje społeczne” oraz wykazanie spójności z obowiązującymi strategiami i programami na poziomie kraju.	średnie

„Myśleć, pracować, współpracować. Kompetencje społeczne na rynku pracy”.
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Załącznikiem do niniejszego dokumentu jest wstępna wersja produktu finalnego (opis produktu w: „Element 3 strategii wdrażania projektu innowacyjnego), na który składają się następujące dokumenty:

- scenariusze lekcji,
- poradniki dla nauczycieli: „Prowadzenie grupy” i „Zarządzanie projektem uczniowskim” oraz następujące załączniki
- „Program doskonalenia nauczycieli” (załącznik 4.5),
- „Lista pomocy dydaktycznych” (załącznik 4.7),
- „Zasady realizacji inicjatyw uczniowskich” (załącznik 4.8),
- „Formularz opisu inicjatyw dla uczniów” (załącznik 4.9),
- „Sprawozdanie z realizacji inicjatywy uczniowskiej. Formularz dla grup uczniowskich” (załącznik 4.10),
- „Sprawozdanie nauczyciela z udziału w realizacji projektu” (załącznik 4.11).

Ponadto załączono następujące dokumenty, o których mowa w niniejszym dokumencie:

- „Rekomendacja organu prowadzącego do udziału szkoły w projekcie” (załącznik 4.1),
- „Formularz rekrutacyjny dla szkół realizujących projekt” (załącznik 4.2),
- „Informacja o nauczycielu realizującym projekt” (załącznik 4.3),
- „Metoda i proces rekrutacji Odbiorców i Użytkowników Projektu” – załącznik 4.4,
- umowa dotycząca uczestnictwa w projekcie (załącznik 4.6).

Warszawa, dn. 3 stycznia 2011 roku